

YOSHLARDA MEDIAMADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR
XORIJ TAJRIBASI VA UNDA O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH
IMKONIYATLARI

Radjabova Gulnoza Bahromovna

Turon universiteti Pedagogika va psixologiya kafedrasida katta o'qituvchisi

E-mail: gulnozaradjabova1987@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezisimda yoshlarda mediamadaniyatni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribalari hamda ulardan O'zbekiston sharoitida foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda media va axborot savodxonligini rivojlantirish bo'yicha rivojlangan davlatlarda amalga oshirilayotgan ta'limiy va institutsional yondashuvlar o'rganilgan. Shuningdek, yoshlarni raqamli makonda xavfsiz va mas'uliyatli faoliyat yuritishga tayyorlash, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda media ta'limni ta'lim tizimiga integratsiya qilishning samarali usullari yoritilgan. Tahlillar asosida xorijiy tajribalarni milliy qadriyatlar va ta'lim tizimi xususiyatlarini hisobga olgan holda O'zbekiston amaliyotiga moslashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari yoshlar mediamadaniyatini yuksaltirish, ularning axborot xavfsizligini ta'minlash va media savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: mediamadaniyat, media savodxonlik, axborot savodxonligi, xorijiy tajriba, yoshlar.

Kirish

Bugungi globallashtirish va raqamli transformatsiya sharoitida media makoni jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, yoshlar internet, ijtimoiy tarmoqlar va turli raqamli platformalarning eng faol foydalanuvchilari sifatida axborot oqimining markazida turibdi. Bir tomondan, zamonaviy media vositalari yoshlarning bilim olish, dunyoqarashini kengaytirish va ijtimoiy faolligini oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Boshqa tomondan esa, dezinformatsiya, manipulyativ axborotlar, kiberxavfsizlik tahdidlari va zararli kontentlarning keng tarqalishi yoshlarning media muhitidagi faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tanqidiy yondashadigan bo'lsak, bugungi kunda aksariyat yoshlar zamonaviy texnologiyalardan faol foydalanayotgan bo'lsalar-da, ularning barchasi ham media va axborot savodxonligining yetarli darajasiga ega emas. Ko'plab hollarda yoshlar axborot manbalarining ishonchligini tekshirmasdan turib ulardan foydalanmoqda yoki ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilayotgan ma'lumotlarni tanqidiy tahlil qilmasdan qabul qilmoqda. Bu esa media makonda turli mafkuraviy, ma'naviy va axborot tahdidlarining kuchayishiga zamin yaratadi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Jahonning rivojlangan davlatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, yoshlarda mediamadaniyatni shakllantirish faqat texnik ko'nikmalarni rivojlantirish bilan bogliq bo'lmaydi. Aksincha, media ta'lim orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, axborotni tahlil qilish, media mahsulotlarni baholash va ulardan mas'uliyat bilan foydalanish kompetensiyalarini shakllantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Xususan, rivojlangan mamlakatlarda media savodxonlik maktab ta'limidan boshlab o'quv dasturlariga integratsiya qilinmoqda hamda yoshlarning raqamli makondagi xavfsizligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Mening mulohazam shuki, O'zbekistonda ham yoshlar mediamadaniyatini rivojlantirish masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi zarur. Darhaqiqat, xorijiy tajribalarni o'rganish va ularning samarali jihatlari milliy ta'lim tizimiga moslashtirish orqali yoshlarning media va axborot savodxonligini yanada oshirish mumkin. Biroq xorijiy tajribani to'liq ko'chirish emas, balki uni milliy qadriyatlar, madaniy muhit va ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tezisning maqsadi yoshlarda mediamadaniyatni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribalarini tahlil qilish hamda ulardan O'zbekiston sharoitida foydalanish imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Shuningdek, media ta'lim, axborot savodxonligi va raqamli madaniyatni rivojlantirish bo'yicha xalqaro yondashuvlarning afzalliklari va ularni milliy amaliyotga joriy etish istiqbollari ilmiy jihatdan yoritiladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida media savodxonlik, raqamli madaniyat va axborot xavfsizligi masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, Finland, Canada, United Kingdom va Singapore kabi davlatlarda media ta'lim maktab bosqichidan boshlab o'quv dasturlariga integratsiya qilingan.

Masalan, Finlandiya tajribasida yoshlarni axborotni tanqidiy tahlil qilishga o'rgatish ustuvor vazifa sifatida qaraladi. O'quvchilarga internetdagi ma'lumotlarning ishonchliligini tekshirish, feyk xabarlarini aniqlash va axborot manbalarini baholash ko'nikmalari muntazam ravishda o'rgatiladi. Natijada yoshlar media makonda mustaqil fikr yuritish va asoslangan xulosalar chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladi. Darhaqiqat, bunday yondashuv yoshlarning axborot tahdidlariga qarshi immunitetini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kanadada esa media savodxonlik fuqarolik ta'limining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Ta'lim muassasalarida yoshlar nafaqat media mahsulotlarni iste'mol qilish, balki ularni yaratish, tahlil qilish va baholash jarayonlariga ham jalb etiladi. Bu esa ularda ijodkorlik, kommunikativ kompetensiya va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining rivojlanishiga xizmat qiladi. Buyuk Britaniya tajribasida raqamli xavfsizlik masalasiga katta e'tibor beriladi. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida kiberxavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish hamda internetdan mas'uliyatli foydalanish bo'yicha maxsus dasturlar amalga oshiriladi. Bunday yondashuv yoshlarni virtual muhitdagi turli tahdidlardan himoya qilishga yordam beradi.

Singapur tajribasi esa raqamli texnologiyalar va innovatsion ta'lim usullaridan samarali foydalanish bilan ajralib turadi. Ushbu davlatda yoshlarning media va axborot savodxonligini

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

rivojlantirish zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida amalga oshiriladi. Ta’lim jarayonida interaktiv platformalar, elektron resurslar va raqamli vositalardan keng foydalanilishi yoshlarning media kompetensiyalarini oshirishga xizmat qilmoqda. Tanqidiy nuqtai nazardan qaralganda, rivojlangan davlatlar tajribasining barchasini O‘zbekiston sharoitiga to‘liq tatbiq etish maqsadga muvofiq emas. Chunki har bir mamlakatning ijtimoiy-madaniy muhiti, ta’lim tizimi va milliy qadriyatlari o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Mening mulohazam shuki, xorijiy tajribaning eng samarali jihatlarini milliy an’analar va ma’naviy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish orqali amaliyotga joriy etish yuqori natijalarni ta’minlaydi.

O‘zbekistonda yoshlar mediamadaniyatini rivojlantirish uchun media savodxonlik fanlarini ta’lim dasturlariga keng joriy etish, pedagoglarning media kompetensiyalarini oshirish, yoshlar uchun sifatli milliy media kontent yaratish va internet xavfsizligi bo‘yicha targ‘ibot ishlarini kuchaytirish zarur. Shuningdek, davlat tashkilotlari, ta’lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va fuqarolik jamiyati institutlari o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, ilg‘or xorijiy tajribalar yoshlarda mediamadaniyatni rivojlantirish zamonaviy ta’limning muhim tarkibiy qismi ekanligini ko‘rsatadi. Rivojlangan davlatlar amaliyoti media savodxonlik, tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi va raqamli madaniyatni shakllantirish yoshlarning media makondagi faoliyatini samarali tashkil etishga xizmat qilishini tasdiqlaydi. Mening shaxsiy fikrimcha, O‘zbekistonda yoshlar mediamadaniyatini rivojlantirishda xorijiy tajribalarni o‘rganish va ulardan oqilona foydalanish muhim ahamiyatga ega. Biroq ushbu tajribalarni milliy qadriyatlar, ma’naviy an’analar va ta’lim tizimining o‘ziga xos jihatlarini hisobga olgan holda moslashtirish zarur. Darhaqiqat, media savodxon, tanqidiy fikrlaydigan va axborot makonida mas’uliyat bilan faoliyat yuritadigan yoshlar mamlakatning intellektual salohiyatini oshirish hamda jamiyat taraqqiyotini ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shunday qilib, yoshlar mediamadaniyatini rivojlantirishning ilg‘or xorijiy tajribalarini milliy amaliyotga joriy etish O‘zbekistonda media va axborot savodxonligini yuksaltirish, yoshlarni turli axborot tahdidlaridan himoya qilish hamda ularning zamonaviy raqamli jamiyatdagi faol ishtirokini ta’minlash uchun mustahkam asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi. – Toshkent, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2016.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Axborotlashtirish to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2003.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

5. O'zbekiston Respublikasining "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent.
6. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines. – Paris, 2013.
7. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris, 2021.

